

Sosyal Bilimlerde Arařtırma Yöntemleri-I

Dr. Öğr. Üyesi Engin SARI

Hafta 8 Sosyal Bilim Felsefesi

Toplumsal Düşüncenin Felsefi

Temelleri

- Felsefe nedir, neden gereklidir?
- Sosyal bilimlerin başarısını kanıtlama güçlüğü...fen bilimlerin başarısı açık ve ölçülebilirken
- Sosyal bilimin nesnesi, daha refleksif olmayı gerektirir
- Refleksif olununca sorular felsefi olur
- İnsan ve toplumu sistematik olarak araştırdığımızda, yaptığımız nedir?

- Toplumsal olanı araştırmanın uygun yöntemi nedir?
- Araştırmacılar, araştırma nesnelерinin bir parçası iseler, nesnel bilgiden söz etmek mümkün müdür?
- Ahlaki ve siyasal deęerlerin arařtırmalardaki rolü nedir?
- sosyal bilimciler arasında disiplinindeki temel farklılıkları nasıl değerlendirmek gerekir?

- Felsefe:
- Bilgi teorisi: nasıl biliyoruz? Emprizm-rasyonalizm
- Ontoloji: dünya nelerden oluşuyor? Materyalizm, idealizm, dualizm, bilinemezlik
- Mantık: iyi çıkarımı kötü çıkarımdan ayıran şey

Mantık yürütürken ulaştığımız sonucu, neden doğru olarak kabul ettiğimizi göstermeye çalışırız. Bunu yaparken kanıt sunan başka önermelere başvururuz. Bu önermeler, öncüllerdir. Geçerli bir çıkarım öncüllerden zorunlu olarak çıkan akıl yürütmedir. Öncüllerin doğru olduğu kabul edildiğinde, sonucun da kabul edilmesi zorunludur. Bu sonucun kesinlikle doğru olduğu anlamına gelmez, sadece güvenilir olduğu anlamına gelir. Formel mantık, öncüller ve çıkarımlar arası ilişkiye bakar, bunların gerçek dünyadaki karşılıklarına tekabül edip etmediğine değil. Bu mantığın konusu değildir.

- Etik/ahlak felsefesi: iyi ve kötü olan nedir?
Araştırmaya iyi'ye mi kötü'ye mi hizmet ediyor?
- Araştırmacı-araştırılan arası güç eşitsizlikleri
- Bu eşitsizlik, araştırmacının daha fazla entelektüel araç ile donanmış olmasından gelir, otoritedir.
- Farklı kültürler arası hiyerarşi, farklılıklar? Ahlaki rölativist konumun gerekliliği
- Ahlaklılık bir kültürde insanların neleri kabul edilebilir, neleri edilemez bulduğuyla ilgilidir...hangi kurallara göre yaşanacak?

- George Lukacs: proleteryanın konumundan kaynaklı dünyanın ayrıcalıklı bilgisine sahip olduğu...Çünkü onların, hakikati bilmekle kaybedecekleri bir şeyleri yok.

Bilimde Empirizm ve Pozitivizm

- Empirist bilim anlayışını yedi ana öğreti temelinde açıklayacağız:
- 1- insan zihni “tabula rasa”
- 2-gerçek bilgi iddiası deneyimle (gözlem-deney) ile sınanabilir
- 3- sınanabilirlik ilkesi, gözlenemeyen varlık ve kendilikler hakkındaki bilgi iddialarını dikkate almamayı gerektirir
- 4- bilimsel yasalar tekrarlanan deneyim örüntüleri hakkındaki önermelerdir
- 5-bir olguyu bilimsel olarak açıklamak, onun bilimsel bir yasanın somut bir örneği olduğunu göstermektir “kapsayıcı yasa modeli”
- 6-yasayı bilmek, ilgilenilen tip olguların gelecekte nasıl olacağını öngörmemizi sağlar. Açıklama= öngörü
- 7- bilimsel nesnellik, açık (sınanabilir) olgusal önermeler ve değer yargıları (öznel) ayırımına dayanır.

- İlk empiristler, fikirlerin/bilgilerin nereden geldiğini merak ediyordu? Bilginin deneyimden geldiğine karar verdiler. Doğuştan, tanrıdan, kalıtım ya da içgüdü vs. ile değil...
- Çağdaş empirizm ise bu görüşe bağlı değildir. Bilginin edinilmesi ile inançlar ya da hipotezlerin doğruluğunu sınaama süreci arasında ayırım yaparlar. Karl Popper: buluş bağlamı-doğrulama (sınaama) bağlama ayırımı...
- Çağdaş empiristlere göre bir görüşün kabul edilmesini istiyorsanız, olgusal (gözlenebilir, denenebilir) bir katın sunmanız gerekir. Aksi yönde kanıtlara rağmen görüşünüzde ısrar ediyorsanız, olgusal bir önerme oluşturmuyorsunuzdur.
- Çağdaş empirizme göre, bir önermenin bilimsel olması onun doğru olup olmadığına değil, gözlem ve deneyle sınaanabilir olmasına bağlıdır. “duvarlar, çikolatadan oluşmaktadır” yanlış bir önerme ama bilimseldir. “tanrı, iman sahiplerini ödüllendirecektir”

- İnançları terk etme konusunda mantıklı bir dikkatlilik içindeki biri ile her ne olursa olsun inançlarına dogmatik biçimde bağlı kalan biri arasındaki sınır çizgisinin nerede çizileceği sorunu...
- Empirist bilim felsefecileri bu problemi çözmek için bilim ile sözde bilim arasında kesin bir çizgi çekmek istediler.
- Bunun için bilimsel bilgi iddiasını sınamak için hipotez ve kanıt nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusundaki fikir ayrılıkları alanını daraltmaya giriştiler.....
- Bunu yapmanın yolu: neyin bilimsel bir hipotez veya önerme olarak sayılacağı konusunda kesin bir görüş geliştirmek.
- Örneğin sadece doğrudan gözlenebilir önermeler bilimsel saymak: “bütün kuğular beyazdır”

Sosyoloji ve Önkabuller

- Alvin Gouldner(1970; 28):
- Sosyologlar, hoşlanarak ya da hoşlanmayarak, bilerek ya da bilmeyerek, sosyolojinin karakterini belirleyen varsayımlar ve bu varsayımlarda oluşan değişimlerle değişen önsel varsayımlar çerçevesinde araştırmalarını örgütlerler. Bu yüzden, sosyolojinin karakterini açıklamak ve ne olduğunu tam olarak anlamak, insan ve toplum hakkında en temel varsayımları açığa çıkarmayı gerektirir. Bu nedenlerden dolayı, sosyolojinin karakterini anlamada benim bakacağım şey, sosyolojik çalışmalarda kullanılan yöntem değil, daha çok insan ve topluma ilişkin varsayımlar olacaktır. Sosyolojik çalışmalarda belli bir araştırma yönteminin kullanımı, insan ve topluma ilişkin belirli varsayımların kabulü anlamına gelir.
- Kaynak: Gouldner, Alvin. (1970) The Coming Crisis of Western Sociology. New York: Basic Books.

Pozitivist Sosyal Bilimin Felsefesi

- Pozitivizme göre bilim, dünyaya ilişkin açıklama ve kestirim sağlayan bilgi üretme girişimidir. Bu bilim, dünyada bulunan düzenli ilişkileri ifade eden ve bu sayede öngörü ve açıklama sağlayan kuramlar geliştirmekle mümkün olur.
- Pozitivizm için bilimselliğin temel ölçütü, gözlem ve deneye dayanmaktır. Bu nedenle ister tümevarımsal, ister tümdengelimsel yolla üretilmiş olsun, her türlü açıklama iddiası ya da önerme, gözlem veya deneyin sınamasından geçmediği sürece bilimsel olamaz (Keat ve Urry, 1994: 9).
- Bu emprizim temeli etrafında çeşitli pozitivizmler gelişmiştir, ancak hepsi için ortak bazı ilkeler saptamak mümkündür (Atkinson ve Hammersley, 2007: 5).
- İlk olarak fizik ya da genel olarak doğa bilimleri, tüm bilimler için ideal bir model sayılır. Bu anlamda bilimin mantığı tektir.
- İkinci olarak, bilimin amacı evrensel ya da istatistikî yasalara ulaşmaktır.
- Üçüncü olarak bilimin temeli gözlemdir. Özellikle sosyal bilim felsefesi içinde bu pozitivist anlayışın karşısında yer alan bir çok anti-pozitivist konum vardır.

Pozitivist Sosyal Bilimin Eletirisi

- Sosyal bilimlerde yorumcu anlayışın tanımlanması açısından, Peter Winch'in *The Idea of Social Science* (1958) kitabı klasik niteliğindedir.
- Wittgenstein'in *Felsefesi Soruşturmalar'daki* (1998)dil felsefesinden yola çıkan Winch, toplumsal ve beşeri olanı pozitivistin önerdiği gibi doğal olayları ele aldığımız gibi alamayacağımızı belirtir.
- Çünkü toplumsal ilişkiler, doğa gibi olaylar arası nedensel ya da düzenlilik ilişkisine sahip değildir, anlamsal bir nitelik taşır. İnsan eylemi, etki-tepki modeline değil, anlamlara dayanır.
- Toplumsal gerçeklikler, ancak belli anlam sistemleri içinde var olur ve anlaşılabilir.
- Alman düşünce geleneği içinde tinbilimleri (Alm. Geisteswissenschaften) ya da kültürbilimleri (Alm. Kulturwissenschaften) olarak adlandırılabilen yaklaşım içinde köklerini bulabileceğimiz doğa ve toplumun birbirinden bağımsız gerçeklik alanları olduğu dolayısıyla farklı şekillerde bilinebileceği düşüncesi, Winch'in formülasyonlarından sonra sosyal ve beşeri bilimlerde Alfred Schutz (1967), Peter Berger ve Thomas Luckman (1966/2008) Clifford Geertz (1972/2010) ve Jürgen Habermas (1971/1997) gibi teorisyenlerce daha da geliştirilmiştir.